

УДК 37.134

ЛІЛІАНА ХІМЧУК, докторка педагогічних наук, доцентка, професорка, кафедра фахових методик і технологій початкової освіти, ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника", Україна

ORCID ID 0000-0002-9243-3131

liliana.khimchuk@pnu.edu.ua

ІННА ЧЕРВІНСЬКА, докторка педагогічних наук, доцентка, професорка, кафедра педагогіки початкової освіти, ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника", Україна

ORCID ID 0000-0003-0745-1413

inna.chervinska@pnu.edu.ua

СУБ'ЄКТНО-СЕРЕДОВИЩНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

LILIANA KHIMCHUK, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Professional Methods and Technologies of Primary Education Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

INNA CHERVINSKA, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Pedagogy of Primary Education, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University Vasyl Stefanyk Precarpathian national university, Ukraine

SUBJECT-ENVIRONMENTAL APPROACH TO THE ORGANIZATION SOCIO-CULTURAL SPACE OF THE EDUCATIONAL INSTITUTION

У статті розкриваються теоретичні засади застосування суб'єктно-середовищного підходу до організації соціокультурного простору закладу освіти з метою збереження й різноаспектного розвитку освітньої інноваційності, етнокультурної ідентичності й національної самобутності.

Автори наголошують, що суб'єктно-середовищний підхід передбачає міжпредметну інтеграцію положень, які визначають специфіку розвитку об'єктів і принципів діяльності середовища, розширюючи таким чином сферу їх впливу в освітньому процесі. У цьому контексті вказується, що шкільне середовище закладу освіти виступає функціональним простором взаємодії суб'єктів освіти, між якими встановлюється соціально-педагогічна взаємодія.

Для вирішення поставлених зав-

дань дослідниками застосовувався комплекс наукових методів, який забезпечив достовірність результатів і висновків: контент-аналіз – для з'ясування стану розробленості проблеми, формулювання системи базових понять і концептуалізації основних положень; аналіз і синтез філософських, соціологічних, психолого-педагогічних джерел, інтернет-ресурсів, вивчення та узагальнення практики діяльності закладів загальної середньої освіти. Вказується, що специфіка організації освітнього процесу, унікальна атмосфера закладу освіти, наповнення змістового контенту освітньої програми підготовки школярів, фаховість та освітньо-методичний рівень педагогів цих закладів визначає рівень освіти в регіоні, впливає на формування позитивного іміджу закладу освіти в об'єднаній територіальній громаді, регіоні, країні. Дослідники ставлять пріоритет у виборі альтернативних шляхів і теоретико-

методологічних орієнтирів становлення та розвитку інноваційних закладів освіти у суб'єктно-середовищному підході та концепції соціокультурної модернізації. Доцільність застосування суб'єктно-середовищного підходу підвищує ефективність функціонування усіх каналів взаємодії суб'єктів освітнього процесу, що забезпечує комплексний вплив на соціальну активність та особистісний розвиток (діяльнісний, сенситивний, когнітивний, інтерактивний, орієнтувальний, фізичний).

Ключові слова: середовище, суб'єкт, освітній процес, суб'єктно-середовищний підхід, соціокультурний простір, взаємодія.

Summary. The article reveals the theoretical foundations of the application of the subject-environmental approach to the organization of the socio-cultural space of the educational institution. This is done in order to preserve and

multifaceted development of educational innovation, ethnocultural identity and national identity. The authors emphasize that the subject-environmental approach involves interdisciplinary integration of provisions that determine the specifics of the development of objects and principles of the environment, expand the scope of their influence in the educational process. In this context, it is indicated that the school environment of the educational institution is a functional space of interaction of educational entities, between which the socio-pedagogical interaction is established. To solve the tasks, researchers use a set of scientific methods that ensure the reliability of results and conclusions: content analysis – to clarify the state of the problem, the formulation of a system of basic concepts and conceptualization of basic principles; analysis and synthesis of philosophical, sociological, psychological and pedagogical sources, Internet resources, study and generalization of the practice of general secondary education. The authors point out that the specifics of the educational process, the unique atmosphere of the educational institution, the content of the educational program, the professionalism and educational level of teachers of these institutions determines the status of education in the region, affects the formation of a positive image of the educational institution, region, country. Researchers prioritize in the choice of alternative ways and theoretical and methodological guidelines for the formation and development of innovative educational institutions in the subject-environmental approach and the concept of socio-cultural modernization. The expediency of applying the subject-environmental approach increases the efficiency of all channels of interaction of the subjects of the educational process, which provides a comprehensive impact on social activity and personal development (activity, sensitive, cognitive, interactive, orientation, physical).

Key words: environment, subject, educational process, subject-environmental approach, socio-cultural space, interaction.

Мета: обґрунтувати та розробити теоретичні засади застосування суб'єктно-середовищного підходу до організації соціокультурного простору закладу освіти задля збереження й різноаспектного розвитку освітньої інноваційності, етнокультурної ідентичності і національної самобутності.

Досягнення мети нашої публікації передбачає вирішення низки завдань, а саме: здійснити аналіз джерельної бази та методологічного конструкту дослідження соціокультурного простору закладу освіти; теоретично обґрунтувати сутність поняття "соціокультурний простір" з позицій суб'єктно-середовищного підходу.

The purpose of the research. The purpose of the article is to scientifically substantiate and develop theoretical principles of application of the subject-environmental approach to the organization of socio-cultural space of educational institutions for the preservation and multifaceted development of educational innovation, ethnocultural identity and national identity.

Achieving the goal of our publication involves solving a number of tasks, namely: to analyze the source base and methodological structure of the study of the socio-cultural space of the educational institution; theoretically substantiate the essence of the concept of "socio-cultural space" from the standpoint of the subject-environmental approach.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Дослідження історії української освітньої політики в галузі загальної середньої освіти в роки незалежності України переконує, що зміни її стратегічних цілей були наслідком зміни політичного курсу країни, яка здобула суверенітет і вибрала напрям на розбудову національної системи освіти.

За останні десятиліття модернізація та реформування системи освіти України характеризується, з одного боку, посиленням відповідальності регіонів за якість освіти та розвиток

освітньої інфраструктури, а з іншого – необхідністю її інтеграції у світовий освітній простір. Сьогодні з'явилися можливості для досліджень концептуального характеру, що відображають реальну історію просторово-часових процесів і зв'язків на їх сутнісно-концептуальному рівні.

Аналіз досліджень і публікацій.

Вплив середовища на розвиток зростаючої особистості крізь призму створення освітнього, соціокультурного простору досліджували Ш. Амонашвілі, О. Анохін, Ю. Бродський, О. Захаренко, В. Сухомлинський; вплив культурного середовища – А. Акуленко, В. Клапчук, А. Трошева, Н. Романченко; освітнього – О. Берладин, С. Дерябо, В. Левін, В. Слободчиков; навколишнього середовища – В. Афанасьєв, Г. Тараскіна.

Розглядом поняття "простір" і його похідних модифікацій займаються на початку 90-х років ХХ ст. Г. Бутенко, Н. Рибка, А. Цимбалару та інші. У контексті досліджень просторової тематики суттєве значення мають праці з філософії освіти В. Андрущенко, І. Беха, І. Зязюна, О. Савченко, І. Фомічової.

Проблеми соціокультурного простору визначено та схарактеризовано в наукових розвідках А. Ахієзера, С. Іконнікова, Н. Крилова, М. Лапіна, Ю. Мануйлова, О. Смолінської, П. Сорочкіна, Ю. Степанова, Є. Титова, А. Цимбалару, В. Цукермана, Н. Чабан, Н. Чекунова, І. Якиманської та інших.

Теоретичні засади обґрунтування поняття "соціокультурний простір" у педагогічному контексті представлено в дослідженнях М. Братко, Л. Коломийченка, С. Кривих, С. Савченка, Н. Селіванової та інших.

Для вирішення окреслених завдань ми застосовували комплекс наукових методів, які забезпечили достовірність результатів і висновків; теоретичні: контент-аналіз – для з'ясування стану розробленості проблеми, формулювання системи базових понять і концептуалізації основних положень; аналіз і синтез філософських, соціологічних, психолого-педагогічних джерел, інтернет-ресурсів, вивчення та узагальнення практики діяльності закладів загальної серед-

ньої освіти. Дескриптивний (описовий) підхід до аналізу сутності досліджуваних феноменів дозволить зрозуміти їхні особливості та розкрити специфіку.

Вклад основного матеріалу дослідження. Спроби багатьох країн Європи побудувати єдиний глобальний соціокультурний простір стикаються з певним опором та низкою перешкод щодо реалізації цього мультикультурного проекту, позаяк від початку XXI ст. все більшого поширення набирає процес вивчення регіональних і локальних особливостей соціокультурного простору певних територій.

Простір у сучасній гуманітарній науці набуває характеру метафори, яка описує різноманітні "простори" та "середовища" як у фізичній протяжності, так і в її ментальній або ж віртуальній сутності (Кісіль, 2006), проте аналіз змістового наповнення не дозволяє різнобічно та цілісно описати це соціально-культурне явище, чітко визначити його межі, дати розгорнуті характеристики. Поняття "простір" є найбільш придатним до опису феноменів, які мають якісні характеристики протяжності, осмисленості та представництва. З'явившись як філософська категорійна одиниця, простір став предметом досліджень різних галузей наукових знань, розвиваючись у філософській, соціологічній та культурологічній площинах.

Термін "простір" має тривалу історію застосування в соціально-гуманітарних дисциплінах і співвідноситься з поняттями "освітня система", "неперервна освіта", "освітні стандарти", "соціальні інститути освіти". Для з'ясування його сутності виокремлюють три напрями:

- об'єктний (картина світу як сукупність зовнішніх об'єктів);
- суб'єктний (світ як відображення емоційно-почуттєвої сфери та міркувань суб'єктів);
- діяльнісний (суб'єкт і об'єкт об'єднує діяльність, що створює не лише речі, а й їх сенс) (Веряєв & Шалаєв, 1998, с. 20).

Утворення простору – результат еволюції освітніх середовищ на основі комунікації. "Спеціальним чином

організовані, структуровані, соціалізовані освітні середовища, що виконують функції з трансляції соціального й індивідуального досвіду, надбань культури, перетворюються на освітній простір і становлять його суть", – зазначають І. Шалаєв, А. Веряєв (Веряєв & Шалаєв, 1998, с. 17).

Поняття "соціокультурний простір" розглядають у розрізі:

- актуальних проблем соціальної педагогіки як взаємодія школи (педагогічного колективу), шкільного середовища, сім'ї школярів (родина), громадських організацій;
- освітнього менеджменту – як організація громадського державного управління закладами освіти, визначення стратегій та механізмів розвитку;
- психології та праксеології – як організація інформаційно-методичного супроводу та підтримки діяльності педагогічних працівників, забезпечення професійної мобільності та фахового розвитку;
- з аксіологічних позицій – як формування всебічно розвинутої особистості зі сформованими ціннісними орієнтаціями та морально-духовними нормами, з урахуванням педагогічних, ергономічних, санітарно-гігієнічних, вітальних, морально-етичних, дидактичних вимог до освітнього процесу.

До визначальних характеристик соціокультурного простору з подальшою проєкцією на діяльність громадсько-активної школи як інноваційного закладу належать: здатність до самовідтворення і самооновлення відповідно до потенційних можливостей усіх механізмів, складових елементів цього простору; інноваційний характер розвитку соціокультурного простору згідно з нововведеннями та вимогами суспільства до сучасного закладу освіти, який забезпечує надання якісних освітніх послуг населенню; соціально-педагогічне партнерство та взаємодія учасників освітнього процесу і суб'єктів соціокультурного простору (характер взаємодії між учнями та вчителями); специфічні особливості освітньої траєкторії індивідуального розвитку учня.

Соціокультурний простір закладу освіти дослідниця О. Алексєєва роз-

глядає "як певне місце (просторова характеристика), де суб'єктивно задається множина стосунків та зв'язків, що і створює умови для забезпечення доступу всіх школярів до тих чи інших складників освітньо-культурної інфраструктури міста чи села, для більш вільної консолідації зусиль школи та соціального оточення. Неперервність соціокультурного простору пов'язана не з предметною організацією освітнього процесу, а з ціннісно-мотиваційною сферою, що дозволяє подолати реальну дискретність формальної освіти" (Алексєєва, 2016, с. 114).

У цьому контексті наголошуємо, що шкільне середовище закладу освіти виступає функціональним простором взаємодії суб'єктів освіти, між якими встановлюється соціально-педагогічна взаємодія, і який за певних умов, на думку А. Каташова, "може розглядатися як структурний компонент моделі соціокультурного простору, в якому відбувається становлення особистості" (Каташов, 2000, с. 16).

Розгляд механізмів побудови соціокультурного простору сучасного закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО) вважаємо об'єктивним з точки зору двох позицій: квінтесенція соціального і культурного просторів; диференціація соціокультурного простору з поступовим виокремленням його мікро- і макрорівнів. Оскільки в межах мікрорівня реалізується регіональна освітня політика з урахуванням освітніх традицій, специфічних властивостей розміщення (міський, сільський, рівнинний, високогірний, важкодоступний, віддалений від центру, урбанізований тощо), досвіду сталого розвитку регіону, то формується єдиний неподільний соціокультурний простір країни, у межах дії якого "внутрішні регіони" є невіддільною складовою простору.

Поняття "середовище" увійшло до системи педагогічних наук і співвідноситься з такими термінами, як освітня система, освітня структура, неперервна освіта, освітні стандарти, соціальні інститути освіти, шкільне середовище, батьківське середовище тощо.

Оскільки середовище розгля-

дається як "предметна дійсність, у якій існують різні "інститути соціалізації" (сім'я, школа, друзі, спільноти за інтересами, трудові колективи), діють великі й малі соціальні групи, залучаючи особистість через спільну діяльність і систему відносин до надбання суспільно-історичного досвіду" (Кісіль, 2006). Середовище зазвичай подають і як засіб, і як чинник розвитку соціальної активності його суб'єктів завдяки здобутому соціальному досвіду, що набувається у процесі соціалізації. Шляхом пізнання середовища суб'єкт опановує різноманітні правила і прийоми взаємодії, норми поведінки, загальноприйняті морально-духовні цінності соціуму.

Суб'єктно-середовищний підхід передбачає міжпредметну інтеграцію положень, які визначають специфіку розвитку об'єктів і принципів діяльності середовища, розширюючи таким чином сферу їх впливу в освітньому процесі.

Суб'єктний підхід – це своєрідна інформаційно-методична орієнтація щодо пізнавальної і практико зорієнтованої діяльності, яка спрямовується на становлення зростаючої особистості як суб'єкта, що здатний до саморозвитку і самоорганізації.

Середовищний підхід – цілеспрямоване використання та чіткий облік виховного, освітнього і просвітницького потенціалу середовища в сучасному освітньому процесі. Суб'єктно-середовищний підхід сприяє виразненню методологічної спрямованості професійної діяльності педагогічних працівників, яка націлена на вдосконалення розвивально-пізнавального потенціалу взаємодії суб'єкта і середовища.

Специфіка організації освітнього процесу, унікальна атмосфера закладу освіти, наповнення змістового контенту освітньої програми підготовки школярів, фаховість й освітньо-методичний рівень педагогів цих закладів визначають у комплексі рівень освіти в регіоні та імідж конкретної громадсько-активної школи в об'єднаній територіальній громаді, регіоні, країні.

Характерними рисами розвитку шкіл такої формації є робота педагогічного колективу, піклувальної ради,

батьків та громадськості над формуванням позитивного іміджу школи як опорного закладу в освітньому окрузі (маркетингова діяльність, запровадження інноваційних форм організації роботи, цифровізація, застосування новітніх мультимедійних технологій, організація спільної науково-дослідницької діяльності на засадах педагогіки партнерства, інтеграції знань та соціальної взаємодії, що в комплексі сприяє інноваційним перетворенням від загальнодержавного до регіонального та особистісного рівня).

Пріоритетом у виборі альтернативних шляхів та теоретико-методологічних орієнтирів становлення і розвитку інноваційних закладів освіти вважаємо суб'єктно-середовищний підхід та концепцію соціокультурної модернізації.

Суб'єктно-середовищний підхід (М. Братко, Л. Новикова, Ю. Мануйлов, В. Ясвін та ін.) характеризує цілісну систему дій суб'єкта в певному середовищі, що приводить до перетворень цього середовища шляхом якісної взаємодії та взаємовпливу суб'єкта і середовища.

Відтак концепція соціокультурної модернізації (А. Асмолов, Г. Аванесов, Є. Заїр-Бек, І. Кондракова) виражає такі дієві механізми: збереження національних традицій шляхом модернізації їхніх форм та методів застосування в освітньому процесі; розвиток сучасної структури суспільства й економіки (проблеми сталого розвитку регіонів); поєднання етнокультурних традицій і сучасного розвитку системи освіти (наповнення етнокультурним змістом освітніх програм, шкільних підручників); адаптація етнокультурних надбань до сучасних вимог модернізації шкільної освіти (соціокультурний контекст Концепції "Нова українська школа"); структурна трансформація традицій у контексті реформування системи освіти; модернізація освітньої системи, що зумовлює розвиток інноваційних процесів.

За А. Асмоловим, "соціокультурна модернізація системи освіти є провідною соціальною діяльністю суспільства щодо створення соціальних установок, норм, ціннісних орієн-

тацій, стереотипів поведінки" (Асмолов, 1996).

З позицій суб'єктно-середовищного підходу, компонентами соціокультурного простору ЗЗСО виокремлюємо сфери: інтелектуально-пізнавального розвитку особистості; духовно-морального розвитку; формування ціннісних орієнтацій; творчої активності та саморозвитку молоді людини; комунікативної взаємодії; цифрової грамотності та діджиталізації освітнього процесу; інформації, візуалізації та комунікації; медійного простору та медіаресурсів; організованого дозвілля та творчості; соціальної взаємодії і педагогіки партнерства; просторової організації освітнього процесу.

Зазначені компоненти (сфери) соціокультурного простору школи як інноваційного закладу загальної середньої освіти актуалізуються і спрямовуються на розвиток, саморозвиток й успішну самореалізацію зростаючої особистості.

Відповідно до провідних критеріїв ефективності функціонування сучасної школи визначаємо: критерії організаційно-дидактичного характеру (Н. Бібік, О. Савченко, Г. Шевченко, В. Шаркунова, В. Ясвін та ін.); критерії ефективності організації освітнього процесу (О. Кондур, Г. Михайлишин, Т. Семенюк, І. Яшук та ін.); критерії результативності діяльності (І. Зязюн, Л. Колесникова, С. Шишов та ін.). Усі вони мають переважно нормативно-регулювальний характер.

Успішність діяльності закладу освіти залежить від оптимального поєднання внутрішніх і зовнішніх функцій. До внутрішніх функцій відносимо: "розвивальну, комунікативну, прогностичну, стимулюючу функції, які пов'язані із системою всебічного розвитку зростаючої особистості. Зовнішні функції характеризують роль і значення закладу загальної середньої освіти на ринку освітніх послуг регіону (області, району, міста, села, громади), яким притаманні налагоджені зв'язки з іншими освітніми системами та шкільними середовищами" (Червінська, 2020).

Відповідно до визначених внутрішніх і зовнішніх функцій, бага-

тоаспектний процес організації соціокультурного простору інноваційної школи передбачає етапи, які умовно розподіляються на: етап становлення простору; етап функціонування соціокультурного простору; етап аналізу діяльності закладу освіти в умовах соціокультурного простору; етап корекції та вдосконалення освітньої діяльності.

Структура соціокультурного простору є динамічно-цілісною системою компонентів: цільового, змістового, процесуально-діяльнісного, аксіологічного, результативного, предметно-практичного та інтеграційного, інноваційного компонентів, які перебувають у певній ієрархічній залежності.

Цільовий компонент зумовлює скерованість суб'єктів освітнього простору на визначення провідних цілей діяльності. Процес цілепокладання, пов'язаний з різними видами планування роботи закладу освіти, передбачає: визначення стратегій та механізмів, цілей і завдань, які реалізуються шляхом планування освітнього процесу та розробки оперативних моделей випускника. Очікувані результати – це готовність суб'єктів закладу освіти до надання освітніх послуг здобувачам освіти та високий рівень сформованості інноваційної компетентності, базуючись на аксіологічних засадах розвитку особистості школяра – учня гірської школи.

Змістовий компонент характеризує контент освітніх програм та сутність діяльності педагогічного й учнівського колективів, спрямованих на наскрізну реалізацію спланованого змісту роботи ЗЗСО. Змістовий компонент втілюється крізь призму авторських концепцій, програм інноваційного розвитку, створення модерного програмного, навчально-методичного забезпечення, розроблення авторських програм, підручників, елективних курсів, підвищення ефективності їх застосування.

Процесуально-діяльнісний компонент розкриває специфіку діяльності закладу загальної середньої освіти шляхом забезпечення оптимального поєднання змісту і форми та реалізацію чітко продуманих поетапних дій і завдань науково-дослідниць-

кого, творчо-пошукового та практико-зорієнтованого характеру.

Результативний компонент підводить символічний підсумок застосування використання інноваційних методів, форм і технологій, цілей та видів діяльності, які проявляються крізь призму показників позитивності результатів, стабільності позицій. До ключових показників якості діяльності закладу освіти належать: рівень сформованості ключових компетентностей, міцності знань, морально-духовних цінностей особистості школяра (Леонова, 2006).

Аксіологічний компонент передбачає усвідомленість суб'єктами освітнього процесу ціннісних орієнтацій, ціннісних спрямувань шляхом побудови програми поведінки як механізму усвідомлення системи (аксіологічних) загальнолюдських цінностей.

Предметно-практичний компонент визначає суспільну спрямованість результатів праці, участь суб'єктів простору в різноманітних акціях з метою досягнення результатів та формування предметно-практичної компетентності.

Інтеграційний компонент розкриває сутність взаємопроникнення та взаємодію різноманітних явищ, процесів, видів діяльності, які відбуваються в закладі освіти. Передбачає об'єднання в єдине ціле ізольованих раніше частин елементів знань, практичних навичок та вмінь, що супроводжуються певними труднощами та покращенням (зміцненням) взаємодії.

Інноваційний компонент характеризується прагненням до нововведення, готовністю забезпечити успіх інноваційної діяльності, ефективністю комунікацій, можливостями методичного ресурсу і якості організаційно-управлінських рішень. З часом педагогічні нововведення (у вихованні, навчанні, громадсько-державному управлінні) перетворюються у шкільні традиції (стиль життя школи) (Бачинська, 2007).

Структурні складові соціокультурного простору закладів загальної середньої освіти у контексті ідей суб'єктно-середовищного підходу представлено у вигляді трьох векторів-ко-

ординат:

- суб'єкти розвитку (учні, педагоги, представники сфери освіти, діячі культури);

- система безперервної освіти, складовими якої є загальна освіта, допрофільна й профільна підготовка (факультативи, майстер-класи, курси за вибором, творчі об'єднання, тренінги тощо);

- багатопланові види діяльності (навчально-пізнавальна, навчально-професійна, творча, науково-дослідницька діяльність), які виконують особистісно розвивальну функцію у розвитку особистості.

Соціокультурний простір ЗЗСО певної місцевості (високогірні школи Карпат, степові школи Херсонщини, приморські школи Одещини та Миколаївщини, школи лісового Полісся та ін.) загалом характеризується не лише належністю до місця розташування (гірські, низинні, степові, рівнинні), а й створенням автентичної шкільної спільноти (учні, педагоги, батьки школярів, представники громадськості, місцеве населення), спрямованої на інтелектуальне зростання, творчий особистісний розвиток, формування морально-духовних засад й особистісних цінностей школярів, професійний саморозвиток та фахове зростання педагогів у процесі спільної колективно-творчої життєдіяльності в умовах певного середовища. Адже виходячи з трактувань суб'єктно-середовищного підходу, середовище – це не тільки засіб розвитку особистості, але і сфера впливу, завдяки якій збагачується досвід її життєдіяльності. За влучним трактуванням М. Братко, "суб'єктно-середовищний підхід – це методологічна орієнтація пізнавальної та практичної педагогічної діяльності, що спрямовується на ґрунтовне ознайомлення й творче використання розвивального, етнокультурного потенціалу взаємодії суб'єкта і середовища" (Братко, 2015).

За визначених обставин, середовище має вплив на суб'єкт за умови взаємодії з ним. Оскільки середовище з позицій суб'єктно-середовищного підходу характеризується як провідний засіб, вагомий показник розвитку, дієвий продукт соціальної ак-

тивності та взаємодії усіх учасників освітнього процесу. Доцільність застосування суб'єктно-середовищного підходу підвищує ефективність функціонування усіх каналів взаємодії суб'єктів освітнього процесу, що забезпечує комплексний вплив на соціальну активність та особистісний розвиток (діяльнісний, сенситивний, когнітивний, інтерактивний, орієнтувальний, фізичний).

Соціокультурний простір школи, унікальний за своїм етнокультурним наповненням регіонів України (Буковина, Поділля, Закарпаття, Прикарпаття, Поділля, Слобожанщина тощо), містить значний педагогічний і художньо-естетичний потенціал для творчого пізнання, здобуття додаткової освіти, розвитку професійно мотивованих умінь, навичок, компетентностей. Ознайомлення зростаючої особистості із середовищем розпочинається в ранньому дитинстві з вигляду її будинку, двору, гір, рівнин, озер і річок, унікального географічного природного ландшафту, з пам'ятками сакрального та фольклорного мистецтва, родинного оточення. Навчити молоду людину жити в гармонії з цим середовищем, цінувати й берегти його, отримувати від нього позитив для свого духовного та інтелектуального розвитку є стратегічним завданням не тільки для родини, школи і ЗМІ, а й усіх суб'єктів державної освітньо-культурної політики.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Робота над вивченням специфіки суб'єктно-середовищного підходу до теоретико-методологічних засад функціонування закладу освіти сприяє виробленню дієвих механізмів становлення соціокультурного простору, які забезпечують реалізацію інноваційних концепцій розвитку закладів освіти, що функціонують на різних територіях, набирає своєї популярності. Це зумовлюється актуальною потребою усіх здобувачів освіти в наданні якісних освітніх послуг, зростаючої значущості школи як центру освіти і культури, місця збереження і розвитку автентичного мистецтва, унікальних етнічних традицій та історії. Аналіз теоретико-методологічних за-

сад організації соціокультурного простору сучасної ЗСО уможливив розкриття сутності концептуально-методологічних засад організації її діяльності, сприяв увиразненню механізмів становлення та розвитку соціокультурного простору закладу освіти такої формації, розкриттю реального стану психолого-педагогічної діяльності та інституційної підтримки, з'ясуванню сутності суб'єктно-середовищного підходу до його організації та функціонування.

Подальші наукові напрацювання пов'язуємо з дослідженнями проблематики освітнього потенціалу соціокультурного розмаїття регіонів України, їх виховними та освітніми впливами на формування особистості.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Алексєєва, О. Р. (2016). Роль соціокультурного простору освітнього закладу в соціалізації підлітків. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*, 30, 113–122.
- Асмолов, А. Г. (1996). Культурно-историческая психология и конструирование миров. Москва: Наука. 96 с.
- Бачинська, Є. М. (2007). Механізм формування інноваційного освітнього простору в регіоні. *Педагогіка і психологія*, 1 (54), 79–88.
- Братко, М. (2015). Структура освітнього середовища вищого навчального закладу. *Наукові записки*, 135, 67–72.
- Веряев, А. А., Шалаев, И. К. (1998). От образовательных сред к образовательному пространству: понятие, формирование, свойства. *Педагог*, 5, 15–21.
- Каташов, А. І. (2000). Особливості діяльності інноваційних освітніх закладів на сучасному етапі. *Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції "Університет та регіон"*. Луганськ: Вид-во Схід. держ. ун-ту. С. 15–17.
- Кісіль, М. В. (2006). Простір освіти з точки зору її основного суб'єкта. *Вісник Черкаського університету*, 88, 138–141.

Леонова, О. (2006). Образовательное пространство как педагогическая реальность. *Alma mater (Вестник высшей школы)*, 1, 36–40.

Червінська, І. (2020). Соціокультурний простір гірської школи регіону Українських Карпат. Івано-Франківськ: Симфонія форте. 360 с.

REFERENCES

- Aleksieieva, O. R. (2016). Rol sotsiokulturnoho prostoru osvitnoho zakladu v sotsializatsii pidlitkiv. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka*, 30, 113–122. [in Ukrainian].
- Asmolov, A. H. (1996). Kulturno-ystorycheskaia psykhohohyia y konstruyrovanye myrov. Moskva: Nayka. [in Russian].
- Bachynska, Ye. M. (2007). Mekhanizm formuvannia innovatsiinoho osvitnoho prostoru v rehioni. *Pedahohika i psykhohohyia*, 1 (54), 79–88. [in Ukrainian].
- Bratko, M. (2015). Struktura osvitnoho seredovyshcha vyshchoho navchalnoho zakladu. *Naukovi zapysky*, 135, 67–72. [in Ukrainian].
- Veriaev, A. A., Shalaev, Y. K. (1998). Ot obrazovatelnykh sred k obrazovatelnomu prostranstvu: poniatye, formirovanye, svoistva. *Pedahoh*, 5, 15–21. [in Russian].
- Katashov, A. I. (2000). Osoblyvosti diialnosti innovatsiinykh osvitnykh zakladiv na suchasnomu etapi. *Tezy dopovidei mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii "Universytet ta rehion"*. Luhansk: Vyd-vo Skhidnouk. derzh. un-tu. [in Ukrainian].
- Kisil, M. V. (2006). Prostir osvity z tochky zoru yii osnovnoho subiekta. *Visnyk Cherkaskoho universytetu*, 88, 138–141. [in Ukrainian].
- Leonova, O. (2006). Obrazovatelnoe prostranstvo kak pedahohyeheskaia realnost. *Alma mater (Vestnyk visshei shkoli)*, 1, 36–40. [in Russian].
- Chervinska, I. (2020). Sotsiokulturnyi prostir hirs'koi shkoly rehionu Ukrainykh Karpat. Ivano-Frankivsk: Symfoniia forte. [in Ukrainian].